

«Жер – ата-баба мұрасы, халық қазынасы». Оны болашақ ұрпаққа мирас ету – ортақ борышымыз екенін түсінуіміз қажет және жердің өзіне тән ерекшеліктерін ескере отырып, оны күтіп – баптау, жерден мол өнім алу өзекті мәселелердің бірі болып отыр.

ЕЛІҢ - ПАНАҢ, ЖЕРІҢ - АНАҢ

Жер – ауыл шаруашылығы өндірісінің негізгі және таптырмайтын құралы. Ол басқа өндіріс құралдарынан өзінің шектеулі кеңістігімен және алмастырылмайтынымен ерекшеленеді. Сондықтан оны сақтау және баптау қажет. Барлық агротехникалық және мелиоративтік іс-шаралар топырақтың (жердің) қасиеттері мен олардың қалыптасу ерекшеліктерін ескере отырып жүргізілуі тиіс. Табиғи жағдайда топырақта болатын процестерді және адамның шаруашылық әрекетінің әсерінен болуы мүмкін өзгерістерді білуіміз қажет. Жерді, яғни топырақты жақсарту мәселелері жер ғылымын зерттеушілердің практикалық қызметінің негізін құрайды.

Еліміздің заман талабына сай нарықтық экономикаға көшуіне байланысты, республикамыздағы ауылшаруашылық мақсаттағы жерлері негізінен мемлекеттік емес субъектілердің (жекеменшік) иелігіне көшкені белгілі. Сәйкесінше, ауылшаруашылық жерлерінің 98 пайызынан астамы, яғни 207 мың шаруа қожалықтары және 7,1 мың шаруашылық серіктестіктер, акционерлік қоғамдар мен ауылшаруашылық кооперативтерінің иелігінде. Сондықтан өз иеліктеріндегі жерлерді тиімді пайдалану мен оларды қорғау аталған субъектілердің басты мұдесі мен міндеті.

Ауылшаруашылық жерлерін тиімді пайдалануда шаруашылықтардың жер

көлемі, ауылшаруашылық машиналарын пайдалану тиімділігі мен ауыл шаруашылығын өнеркәсіптік жүйеге бейімдеуге және де жаңа технологияларды енгізуге айтарлықтай әсерін тигізеді деп атауға болады.

Ауыл шаруашылығында жерді өңдеудің маңызы, ең алдымен, оның топыраққа механикалық әсер етудің негізгі мәселелерін шешуде, яғни өсіретін дақылдардың өсуі мен дамуына оңтайлы жағдай жасауда қаншалықты сәтті пайдаланылатындығымен сипатталады. Осы мәселені жүзеге асыру үшін, ауылшаруашылық дақылдарын өсіруге жұмсалатын энергия шығынының шамамен 40%-ы және еңбек ресурстарының 25%-ы жұмсалады. Сондықтан, агроландшафттың экологиялық тұрақтылығын сақтау кезінде жеке дақылдар үшін топырақ өңдеу технологиясын жетілдіру, қазіргі заманғы ауыл шаруашылығының маңызды мәселелерінің бірі болып табылады.

Ғылыми зерттеулер мен практиканың негізгі бағыттары топырақтың құнарлылығын сақтап қалатын, өсімдіктердің өсуі мен дамуы үшін оңтайлы жағдай жасайтын, ауыл шаруашылығы дақылдарының шығымдылығын арттыруды қамтамасыз ететін өңдеу тәсілдері мен жүйелерінің әзірленуін көздеуі тиіс.

Ауыл шаруашылығы дамуының әр кезеңінде топырақ өңдеу әдістері ауыл шаруашылығы машиналары-

мен және қазіргі заманауи құралдармен жүзеге асырылады.

Максимальды өнім алу үшін егін салар алдында, дақылдарды күтіп-баптау кезінде және егінді жинап алғаннан кейін топырақты дер кезінде және сапалы өңдеу жұмыстарын ұйымдастыруды қалыптастыру қажет.

Ауылшаруашылық машиналары мен құралдарының жұмыс органдары әсер еткенде, орындалатын технологиялық процестерді терең білу негізінде ғана топырақты өңдеудің дұрыс әдісін таңдауға болады. Олардың негізгілері: жер жырту, қопсыту, тармалау, нығыздау, тегістеу, арамшөптерді кесу, жалдар мен жоталар жасау, т.б.

Ауыл шаруашылығы өсімдіктерінің бүкіл вегетациялық кезеңіне оңтайлы жағдай жасау үшін топырақтың физикалық қасиеттеріне, арамшөптермен ластануына, механикалық құрамына, эрозиясына және дақылдарды өсіру технологиясына байланысты барлық өңдеу әдістері қабылданған жүйе бойынша ретімен орындалуы тиіс.

Бекзатхан КУЛТАСОВ,
М.Әуезов атындағы
Оңтүстік Қазақстан
университеті
«Су ресурстары, жерді
пайдалану және
агротехника»
кафедрасының аға
оқытушысы,
PhD докторы